

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย และการดำเนินงาน

เนื่องจากเป้าหมาย/วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัยเมธีอาวุโสเรื่อง "กระบวนทัศน์ใหม่ของสื่อการศึกษาไทย" มีอยู่หลายประการ ทั้งในด้านการสังเคราะห์ชุดความรู้ การผลิตชิ้นงานเอกสาร การพัฒนานักวิจัย การสร้างเครือข่าย และการเผยแพร่ชุดความรู้ในรูปแบบต่างๆ ดังนั้น วิธีการออกแบบวิธีการวิจัยจึงต้องมีความหลากหลาย และประกอบด้วยกิจกรรมหลายๆ รูปแบบ

อนึ่ง เนื่องจากโครงการวิจัยนี้เป็นโครงการระยะที่ 2 ที่ต่อเนื่องจากโครงการวิจัยระยะที่ 1 ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้มีบทเรียนเกี่ยวกับกิจกรรม/ระเบียบวิธีวิจัยแบบต่างๆ มาในระดับหนึ่ง อย่างไรก็ตาม เนื่องจากในโครงการระยะที่ 2 นี้ได้มีการปรับเปลี่ยนวัตถุประสงค์ไปบางประการ ดังนั้น จึงได้มีการเพิ่มบางกิจกรรม พร้อมทั้งตัดหรือลดทอนความสำคัญของบางกิจกรรมลงไปด้วย

โดยภาพรวมแล้ว กิจกรรมการวิจัยที่ตอบวัตถุประสงค์ทั้ง 5 ประการของโครงการนั้นจะดำเนินการอยู่ในกิจกรรม 8 ประเภท ดังต่อไปนี้ โดยที่แต่ละกิจกรรมจะมีที่มาและที่ไปเฉพาะของตนเองคือ

(1) กิจกรรมการจัดประชุมกลุ่มศึกษา เป็นกิจกรรมที่จัดอย่างต่อเนื่องเป็นประจำตลอดช่วงเวลา 3 ปีของโครงการ แต่ในช่วง 6 เดือนหลังของปีที่ 1 ได้มีการแบ่งประเภทย่อยของกลุ่มศึกษาออกมาให้สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายมากยิ่งขึ้น

(2) กิจกรรมการประชุมเพื่อการบริหารจัดการภายในโครงการ เป็นกิจกรรมที่ดำเนินอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เกิดการสร้างสรรคกิจกรรมใหม่ เพื่อการวางแผน การดำเนินการ การติดตาม ประเมินผล และการสรุปบทเรียนของกิจกรรมต่างๆ ในโครงการ

(3) กิจกรรมการสร้างชุดความรู้ "กระบวนทัศน์ใหม่ของสื่อการศึกษาไทย" เป็นกิจกรรมที่เพิ่มเติมขึ้นมาจากโครงการระยะที่ 1 ซึ่งเน้นหนักการพัฒนานักวิจัยในโครงการฯ แต่ในโครงการระยะที่ 2 นี้ ผู้วิจัยเห็นว่า ควรมีการสังเคราะห์ชุดความรู้จากกลุ่มนักวิจัยที่ได้พัฒนาไปแล้วในระยะที่ 1 เพื่อที่จะแผ่ขยายความรู้ออกไปให้มีขอบเขตกว้างขวางขึ้น

(4) กิจกรรมการจัดประชุมสัมมนาประจำปี ซึ่งเป็นเงื่อนไขของสกว. เพื่อให้มีการรวบรวมผลงานจากโครงการฯ เพื่อนำเสนอต่อแวดวงวิชาการในระดับกว้าง

(5) การจัดกิจกรรมพิเศษเพื่อให้บริการแก่สมาชิกในโครงการฯ เช่น การร่วมจัดสัมมนาวิชาการกับสมาชิกที่อยู่ในสถาบันการศึกษาในท้องถิ่น การร่วมประชุมเพื่อสร้างเครือข่ายระดับท้องถิ่น

(6) กิจกรรมการฝึกอบรมในรูปแบบต่างๆ แก่กลุ่มเป้าหมายกลุ่มต่างๆ

(7) กิจกรรมการเผยแพร่ผลงานของนักวิจัยไทยในโครงการฯ ในรูปแบบต่างๆ

(8) กิจกรรมการให้คำแนะนำ/ให้คำปรึกษาแก่กลุ่มย่อยหรือเป็นรายบุคคล

(1) กิจกรรมการจัดประชุมกลุ่มศึกษา

กิจกรรมการจัดประชุมกลุ่มศึกษานั้นเป็นกิจกรรมพื้นฐานของโครงการฯ ที่สามารถตอบวัตถุประสงค์ทั้ง 5 ประการของโครงการฯ ได้ทั้งโดยทางตรงและโดยทางอ้อม กิจกรรมการจัดประชุมกลุ่มศึกษาในโครงการฯ ได้แบ่งเป็น 2 ประเภท ประเภทแรก คือการจัดประชุมกลุ่มศึกษาแบบทั่วไป

(ซึ่งเกิดขึ้นตั้งแต่เปิดโครงการฯ) ประเภทที่ 2 คือการจัดประชุมกลุ่มศึกษาเฉพาะระดับปริญญาเอก ซึ่งเกิดขึ้นในช่วง 6 เดือนหลังของปีที่ 1 ของโครงการฯ

(1.1) การจัดประชุมกลุ่มศึกษาแบบทั่วไป โครงการฯได้กำหนดให้มีการประชุมกลุ่มศึกษาร่วมกันประมาณ 2 เดือน/ครั้ง เป้าหมายของการจัดกลุ่มศึกษาก็เพื่อเป็นการพัฒนาความรู้ความเข้าใจของสมาชิกในเรื่องกระบวนการทศน์ใหม่ด้านสื่อสารศึกษาให้ชัดเจนยิ่งขึ้น รวมทั้งยังได้เห็นตัวอย่างการทำงานวิจัยภายใต้ทฤษฎีใหม่นี้ด้วย

วิธีการดำเนินงาน ผู้วิจัยจะปรึกษาร่วมกับสมาชิกกลุ่มในการคัดเลือกเพื่อนนักวิจัยที่กำลังดำเนินงานวิจัยภายใต้กระบวนการทศน์ใหม่ๆ ไม่ว่าจะอยู่ในขั้นตอนใดของการวิจัย เช่น ขั้นตอนพัฒนาโจทย์ ขั้นตอนลงมือทำวิจัย หรือหลังจากวิจัยเสร็จแล้ว การประชุมแต่ละครั้งใช้เวลา 1 วัน มีผู้นำเสนอ 2-4 คน นักวิจัยจะเขียนเอกสารสรุปเนื้อหาที่จะนำเสนอ พร้อมทั้งทำ powerpoint การนำเสนอแจกให้กับเพื่อนสมาชิกเพื่ออ่านก่อนล่วงหน้าอย่างน้อย 1 อาทิตย์

เนื่องจากเป้าหมายของกิจกรรมนี้ก็เพื่อพัฒนาขีดความสามารถในการวิจัยของสมาชิกให้ขยายทั้งประเด็นเนื้อหา และที่สำคัญคือ "วิธีวิทยา" ในการวิจัยด้วยกระบวนการทศน์ใหม่ให้สูงขึ้น ด้วยการเรียนรู้จากงานวิจัยของคนอื่น ดังนั้นในการนำเสนอ ทางโครงการฯจึงได้มีการเตรียมความเข้าใจกับผู้นำเสนอให้เน้นเรื่อง "กระบวนการที่ใช้วิจัย" เป็นพิเศษ ทั้งนี้เพื่อพิสูจน์ว่า แนวคิดในกระบวนการทศน์ใหม่นั้นสามารถที่จะทำวิจัยได้ในสังคมไทย และจะต้องทำอะไร รวมทั้งผลจากการวิจัยจะย้อนกลับไปพัฒนาทฤษฎีได้อย่างไร เช่น แนวคิดเรื่อง Public sphere ของ Habermas ต้องได้รับการขยายในกรณีศึกษาทางสภาพภาคเหนือของไทย เป็นต้น

กิจกรรมนี้ได้รับความสนใจจากสมาชิกเป็นอย่างมาก เห็นได้จากจำนวนผู้เข้าร่วม ซึ่งแต่เดิมคาดการณ์ว่าจะมีประมาณ 30 คน แต่ในทางปฏิบัติพบว่า การประชุมแต่ละครั้ง มีนักวิจัยเข้าร่วมเกือบ 50 คน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความต้องการ "พื้นที่ทางวิชาการด้านการวิจัย" มากกว่าในห้องเรียน หรือการทำวิจัยเป็นส่วนตัว รวมทั้งการเรียนรู้จากกรณีศึกษาที่เป็นของจริง

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากกิจกรรมกลุ่มศึกษาเป็นกิจกรรมที่ต้องการเงื่อนไขสูงเช่น สมาชิกต้องจัดสรรเวลา/สถานที่ให้ตรงกัน ต้องเดินทางมาเข้าร่วมประชุม ฯลฯ แต่เนื่องจากสมาชิกส่วนใหญ่ในโครงการเป็นคณาจารย์หรือนักศึกษาปริญญาเอกที่กำลังทำวิทยานิพนธ์ หรือเป็นนักวิจัย ฯลฯ ซึ่งมีภารกิจประจำ จึงไม่อาจจัดสรรเวลาให้ตรงกับช่วงเวลาของการประชุมได้ทุกครั้ง

จึงปรากฏว่า ประเภทของสมาชิกที่เข้าร่วมประชมนั้นจะมีอยู่ 2 แบบ ประเภทแรกเป็น "สมาชิกประจำ" ที่มาเข้าร่วมเกือบทุกครั้งที่สามารถ อีกประเภทหนึ่งเป็น "สมาชิกขาด" ได้แก่ นักศึกษาหรือนักวิจัย/นักวิชาการที่มีความสนใจเฉพาะบางประเด็น ซึ่งทางโครงการฯเห็นว่าส่วนประกอบทั้ง 2 แบบของผู้เข้าร่วมนั้นเหมาะสมและยืดหยุ่นแล้วสำหรับการเผยแพร่แนวคิดใหม่ด้านการสื่อสารให้กว้างขวางออกไป

และแม้กิจกรรมกลุ่มศึกษานี้จะช่วยให้อบรมวัดผลประสงคค์ของโครงการฯในข้อ 2 คือการพัฒนาขีดความสามารถของนักวิจัย แต่กิจกรรมดังกล่าวก็เน้นหนักด้านการสื่อสารเข้าหรือการเรียนรู้อย่างเดียว (โดยไม่ต้องลงมือทำเอง) และเป็นการเรียนรู้ร่วมกันในประเด็นกว้างๆ (Broad issue) มิใช่ความสนใจเฉพาะของนักวิจัย เป็นการเรียนรู้แต่ยังไม่ได้ทำงานในเรื่องดังกล่าว ดังนั้นเมื่อมีเงื่อนไขเอื้ออำนวย ทางโครงการฯจึงได้ริเริ่มกิจกรรมแบบอื่นๆ ขึ้นมาเพื่อเสริมกิจกรรมหลักนี้

(1.2) การจัดประชุมกลุ่มศึกษาระดับปริญญาเอก ในช่วง 6 เดือนหลังของปีที่ 1 หลังจาก

แม้ว่ากิจกรรมดังกล่าวจะให้ผลดีอย่างมากในแง่การเสริมความรู้ความเข้าใจและทักษะการทำวิจัยด้วย กระบวนทัศน์ใหม่จากการดูตัวอย่างของจริง แต่เนื่องจากข้อจำกัดที่เกิดขึ้นหลายประการ เช่น ลักษณะกิจกรรมยังมีลักษณะตั้งรับ จำนวนผู้เข้าร่วมมีมาก โอกาสที่จะเปิดให้ทุกคนมีส่วนร่วมอย่างเข้มข้นเป็นไปได้ยาก นอกจากนั้นระดับของนักวิจัยยังมีความแตกต่างกันมาก

ในอีกด้านหนึ่ง ในช่วงเวลาดังกล่าว สถาบันการศึกษาด้านนิเทศศาสตร์มีการเปิดสอนในระดับปริญญาเอกอย่างมาก และแม้ว่าในแต่ละสถาบันจะมีกลไกในการควบคุมคุณภาพของผู้เรียนซึ่งถือเป็นระดับสูงสุดแล้วก็ตาม หากทว่าก็เป็นไปตามหลักความจริงที่ว่า เมื่อมีการขยายตัวด้านปริมาณ มิติเชิงคุณภาพก็มักจะหย่อนยานไป ดังนั้น ผู้วิจัยกับทีมงานจึงได้ทดลองปรับรูปแบบกิจกรรม โดยลดปริมาณความถี่ของการจัดกลุ่มศึกษาทั่วไปเหลือ 6 เดือน/ครั้ง และเพิ่มกิจกรรมกลุ่มศึกษาระดับปริญญาเอก 6 เดือน/ครั้งขึ้นมาแทน

เป้าหมายของกิจกรรมนี้ก็เพื่อพัฒนาความรู้ความเข้าใจและทักษะการวิจัยของผู้เรียนระดับปริญญาเอกที่ใช้กระบวนทัศน์ใหม่ของสื่อสารศึกษาในงานวิจัยของตน วิธีการดำเนินงานนั้นทางโครงการฯ ได้มอบหมายให้มีสมาชิกกลุ่มท่านหนึ่งเป็นผู้ประสานงานโครงการย่อยนี้ ในการประชุมแต่ละครั้งจะจัดให้มีผู้ที่กำลังศึกษาในระดับปริญญาเอก 2-4 คน มานำเสนอผลงานของตน ไม่ว่าจะเป็นกำลังอยู่ในขั้นตอนใดของการวิจัย เช่น พัฒนาโจทย์ สำรวจแนวคิด/ทฤษฎี/วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง เก็บข้อมูล กำลังวิเคราะห์/สังเคราะห์ หรือเป็นผลงานที่เสร็จสิ้นแล้ว และยังคงใช้กระบวนการเดียวกับการประชุมกลุ่มศึกษาแบบทั่วไป กล่าวคือ ผู้นำเสนอจะต้องจัดทำเอกสารและ powerpoint ที่จะนำเสนอส่งให้ผู้ร่วมประชุมอ่านล่วงหน้าก่อน 1 อาทิตย์

สำหรับผู้เข้าร่วมประชมนั้น ในระยะแรกที่วางแผนกิจกรรมกลุ่มศึกษาระดับปริญญาเอก ผู้วิจัยคิดว่าจะจำกัดวงอยู่เฉพาะในกลุ่มนิสิตที่อยู่ในความดูแลของเมธีหรือนักวิจัยที่มีอาวุโสในโครงการ เช่น ดร.สมสุข จากคณะวารสารฯ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ หรือ ดร.อมรรัตน์ จากคณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต แต่ปรากฏว่า หลังจากที่ได้ริเริ่มโครงการไปเป็นเวลา 6 เดือน ดร.กุลทิพย์ ศาสตรระจุ ซึ่งเป็นผู้ดูแลโครงการปริญญาเอก มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต ได้ชวนให้นักศึกษาปริญญาเอกในโครงการมาร่วมกิจกรรมด้วย ทำให้จำนวนของผู้เข้าร่วมมีเพิ่มมากขึ้นจนเกือบ 30 คน (จากเดิมที่กำหนดไว้ว่าจะมีจำนวนประมาณ 15 คน) และในช่วงปีที่ 3 ก็มีจำนวนผู้เข้าร่วมถึง 50 คน จาก 15 สถาบันการศึกษา ทำให้โครงการมีสถานะเป็นเวทีกลางทางวิชาการระหว่างมหาวิทยาลัยได้อย่างดี และนอกเหนือจากผู้เข้าร่วมที่เป็นผู้ที่กำลังเรียนปริญญาเอกแล้ว ก็ยังมีผู้เข้าร่วมอีกกลุ่มหนึ่งเป็นผู้ที่กำลังเตรียมตัวจะศึกษาต่อในระดับปริญญาเอกมาขอเข้าร่วมด้วย ซึ่งนับว่าเป็นกระบวนการเตรียมผู้กำลังจะเรียนปริญญาเอกได้อย่างดี

โครงการประชุมปริญญาเอกได้ใช้หลักการมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ โดยมีนักศึกษามาอาสาสมัครเป็นผู้ประสานงาน มีการหมุนเวียนกันในกลุ่มสมาชิกมาเป็นผู้บันทึกการประชุม เป็นผู้ดำเนินการการประชุม ซึ่งสร้างความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของกิจกรรมอย่างดี

นอกจากนั้น ผู้วิจัยได้พยายาม edit รายงานการประชุมเพื่อให้เอกสารการประชุมทำหน้าที่เป็นเครื่องช่วยทำความเข้าใจเนื้อหาการประชุมอีกครั้งหนึ่ง

ผู้วิจัยพบว่า แม้กลุ่มจะมีขนาดค่อนข้างใหญ่ แต่การมีส่วนร่วมของผู้เข้าร่วมก็มีอย่างสูง ณาจารย์รุ่นพี่ที่จบการศึกษาปริญญาเอกไปแล้วได้มีส่วนให้ข้อเสนอแนะนักวิจัยรุ่นน้องอย่างดียิ่ง เนื้อหาของการประชุมกลุ่มศึกษาเป็นไปอย่างค่อนข้างเข้มข้น ซึ่งผู้วิจัยคิดว่าการจัดกิจกรรมให้มีการ

แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างมหาวิทยาลัยในระดับปริญญาเอกเช่นนี้น่าจะเป็นกลไกสำคัญตัวหนึ่งที่สามารถช่วยพัฒนาคุณภาพของนักศึกษาระดับปริญญาเอกได้เป็นอย่างดี

ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากโครงการนี้มองเห็นได้อย่างชัดเจนทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ ในเชิงปริมาณ สมาชิกที่เข้าร่วมทุกคนสามารถเรียนจบระดับปริญญาเอกได้ทุกคน ในเชิงคุณภาพนั้น ผลงานวิทยานิพนธ์ที่ทำสำเร็จแล้ว สามารถสอบผ่านในระดับดี-ดีมาก และเป็นผลงานที่สามารถนำเข้าไปประยุกต์ใช้ได้ผลจริง นอกจากนั้น ผลลัพธ์ในทางอ้อมก็คือ บรรดารุ่นพี่ที่เรียนจบไปแล้ว และได้มาเล่นบทบาทเป็นผู้ให้ข้อเสนอแนะแก่รุ่นน้องก็ได้ทำหน้าที่เสมือนเป็นกรรมการวิทยานิพนธ์ซึ่งจะต้องอ่านเอกสารมาล่วงหน้าการประชุม ซึ่งเท่ากับได้พัฒนาทักษะการวิจัยผ่านการอ่านงาน (ที่อยู่ในขั้นตอนของการดำเนินงาน ไม่ใช่รายงานผลสุดท้าย) ของผู้อื่น

กล่าวโดยสรุป ผลลัพธ์จากการจัดประชุมกลุ่มศึกษาทั้ง 2 แบบนั้น นอกเหนือจากทางโครงการฯจะได้ชุดความรู้เกี่ยวกับ "กระบวนทัศน์ใหม่ของสื่อสารศึกษาไทย" แล้ว ในฐานะที่โครงการฯนี้เป็นโครงการของนักนิเทศศาสตร์ ทางโครงการฯจึงได้มีการประชุมถอดบทเรียนร่วมกัน และได้เป็นชุดความรู้ที่สำคัญอีกประการหนึ่งของทางโครงการก็คือ **ความรู้ในเรื่องกระบวนการจัดการประชุมให้ได้ผล** ในการจัดการประชุมทุกครั้งของโครงการ ผู้รับผิดชอบโครงการย่อยๆ จะต้องให้ผู้นำเสนอส่งเอกสาร/บทความมาล่วงหน้าเพื่อให้ผู้เข้าร่วมได้อ่านและเตรียมให้ข้อคิดเห็น (และผู้เข้าร่วมส่วนใหญ่ก็อ่านทำการบ้านมาก่อน) และทางโครงการเองจริงเองจึงกับการจกรายงานการประชุมให้มีลักษณะถูกต้องทางวิชาการ สามารถนำกลับไปทบทวนได้ กระบวนการทำงานดังกล่าวทำให้การประชุมได้ผลอย่างมาก (ผู้เข้าร่วมประชุมทำหน้าที่คล้ายๆ กรรมการสอบวิทยานิพนธ์) สมาชิกในโครงการสรุปว่า จะได้นำรูปแบบการจัดการประชุมที่ได้ผลเช่นนี้ไปใช้ในงานของตนต่อไปในอนาคต

2. กิจกรรมการประชุมเพื่อการบริหารจัดการภายในโครงการ

เนื่องจากโครงการเมธีวิจัยอาวุโสฯนี้ประกอบด้วยสมาชิกที่มีปริมาณมาก (สมาชิกประจำประมาณ 65 คน) ทำงานกระจายตัวอยู่ตามสถาบันการศึกษาต่างๆ ทั่วประเทศประมาณ และยังมีกิจกรรมที่หลากหลายประเภท หากทว่าในด้านทรัพยากรของโครงการ ทางโครงการมีบุคลากรที่รับผิดชอบอย่างเต็มเวลาเพียง 2 คน คือ หัวหน้าโครงการ 1 คน และเจ้าหน้าที่โครงการ 1 คน ดังนั้นจึงต้องมีการจัดระบบบริหารจัดการโครงการวิจัยที่มีประสิทธิภาพพอสมควร

ในโครงการระยะที่ 1 ผู้วิจัยใช้ระบบตั้งทีมงานผู้รับผิดชอบประจำขึ้นมาช่วยเพิ่มอีก 3 คน แต่ก็พบว่า รูปแบบการบริหารดังกล่าวทำงานไม่ได้ผล เนื่องจากตัวโครงการมีลักษณะพลวัตสูง มีการปรับเปลี่ยนกิจกรรมระหว่างดำเนินการ ซึ่งกิจกรรมที่สร้างสรรค์ขึ้นใหม่ๆ ไม่ลงตัวกับผู้รับผิดชอบประจำที่มีอยู่ ในโครงการระยะที่ 2 นี้ ผู้วิจัยจึงเปลี่ยนรูปแบบการบริหาร ด้วยการสร้างโครงการกิจกรรมย่อยก่อน แล้วจึงหาตัวผู้รับผิดชอบประจำทีหลัง เช่น โครงการย่อยการประชุมกลุ่มศึกษาปริญญาเอก เป็นต้น

และสำหรับกิจกรรมการประชุมเพื่อการบริหารจัดการที่ดำเนินการในโครงการวิจัยนี้ นอกจากจะมีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับ "การทำงาน" เช่น การวางแผนงาน การมอบหมายงาน การติดตามงาน การสรุปประเด็นผล ฯลฯ ก็ยังมีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับ "การจัดการความรู้" อีกด้วย

กิจกรรมการประชุมเพื่อการบริหารจัดการนี้เป็นกิจกรรมที่กินทรัพยากรด้านเวลาของผู้วิจัยอย่างมาก (ต้องมีการจัดการอย่างน้อย 1-2 วัน/ครั้ง) แต่ก็มีความจำเป็น ผู้วิจัยได้ดำเนินการอย่างยืดหยุ่นตามความสะดวก รวมทั้งการมีเทคโนโลยีการสื่อสารสมัยใหม่ เช่น e-mail โทรศัพท์มือถือ

โทรสาร ฯลฯ ก็ช่วยให้การดำเนินกิจกรรมประเภทนี้กินเวลาน้อยลงและทำได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

3. กิจกรรมการสร้างชุดความรู้ร่วมกัน

(3.1) ที่มาของกิจกรรมการสร้างชุดความรู้ร่วมกันนั้น มีที่มาจากหลายๆ แหล่ง ที่มาแหล่งแรกมาจากสภาพความเป็นจริงของแวดวงวิชาการนิเทศศาสตร์ว่า มีหนังสือตำราด้านนิเทศศาสตร์ที่มีปริมาณน้อยมากๆ เมื่อเทียบกับการขยายตัวของหลักสูตรและจำนวนผู้เรียนที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว นอกจากนั้นตำราที่มีอยู่ก็ยังไม่ค่อยก้าวทันกับปรากฏการณ์ใหม่ๆ ที่เกิดขึ้น และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง เนื้อหาของตำรานั้นก็ยังมีลักษณะที่แปลมาจากข้อเท็จจริงในต่างประเทศ มีใช้ผลงานวิจัยค้นคว้าจากสภาพการณ์ของสังคมไทยเอง

จากบริบทแวดล้อมด้านวิชาการจากภายนอก เมื่อตัดเข้ามาดูที่วัตถุประสงค์ของโครงการฯ ก็มีวัตถุประสงค์ 3 ข้อแรก คือ การสร้างชุดความรู้ การผลิตเอกสาร/หนังสือ และการพัฒนาตัวนักวิจัย ดังนั้น ผู้วิจัยและทีมงานจึงได้ปรึกษากันว่า กิจกรรมการประชุมที่ผ่านมาของทางโครงการฯ นั้น ยังมีลักษณะ "เนื้อหาแบบกว้างๆ" รวมทั้งรูปแบบการเรียนรู้ก็ยังเป็น "การสื่อสารเข้า" (Receptive communication) เป็นส่วนใหญ่ และควรจัดสมดุลด้วยการสร้างกิจกรรมให้เป็น "การสื่อสารออก" (expressive communication) ที่มีลักษณะเป็นการจัดการความรู้ในรูปแบบของความรู้ที่สังเคราะห์แล้ว ดังนั้น กิจกรรมการสร้างชุดความรู้ร่วมกันจึงถูกออกแบบมาให้ตอบสนองวัตถุประสงค์ 3 ข้อแรกของโครงการฯ และเติมเต็มส่วนที่ขาดหายไปของบริบททางวิชาการด้านนิเทศศาสตร์ของไทย

(3.2) **ต้นแบบของรูปแบบกิจกรรม** สำหรับการออกแบบกิจกรรมการสร้างชุดความรู้ร่วมกันนี้ นักวิจัยและสมาชิกในโครงการได้บทเรียนมาจากประสบการณ์การทำโครงการวิจัยร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (สวช.) ตั้งแต่ปีพ.ศ.2553 เรื่อง "การบริหารจัดการวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วม" โดยที่หลังจากเป็นที่เล็งเห็นแก่ทีมนักวิชาการจาก สวช. 47 โครงการแล้วทางสวช.ได้ขอให้โครงการเมธีฯสังเคราะห์ชุดความรู้ออกมา ผู้วิจัยจึงได้รวบรวมสมาชิกในโครงการฯ จำนวน 10 คน มาทำงานวิจัยสังเคราะห์องค์ความรู้ร่วมกัน โดยทั้งทำงานสังเคราะห์และทั้งพัฒนาความสามารถในการวิจัยแบบสังเคราะห์องค์ความรู้ไปด้วย

กระบวนการที่ใช้ในการสังเคราะห์องค์ความรู้ร่วมกับสวช.ได้กลายมาเป็นต้นแบบของกิจกรรมการสร้างชุดความรู้ร่วมกัน

(3.3) **สมาชิกและการคัดเลือก** เนื่องจากกิจกรรมนี้วางเป้าหมายเอาไว้ว่าจะต้องตอบวัตถุประสงค์ 3 ข้อแรกของโครงการ คือ สร้างชุดความรู้ สร้างเอกสาร/หนังสือ และพัฒนานักวิจัย และเนื่องจากเป็นโครงการวิจัยระยะที่ 2 ผู้วิจัยจึงต้องการให้กิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมที่ต่อยอดมาจากโครงการวิจัยระยะที่ 1 กล่าวคือ เมื่อได้ฝึกฝนนักวิจัยให้มีความเข้าใจและได้ลงมือทำวิจัยภายใต้กระบวนการที่คุ้นเคยแล้ว ในขั้นตอนต่อไปก็น่าจะเป็นการนำเสนอชุดความรู้ของตนเองในรูปแบบของการเขียนบทความที่มีเนื้อหาหนักแน่นพอสมควร มีขอบเขตที่ครอบคลุมกว้างขวาง และเพื่อเป็นการใช้ประโยชน์จากงานวิจัยในรูปแบบที่สามารถเผยแพร่แนวคิด "กระบวนการทัศน์ใหม่ในสื่อสารศึกษาของไทย" ได้ในวงกว้าง

สมาชิกที่เข้าร่วมกิจกรรมนี้จะถูกจำกัดจำนวนให้มีไม่มากนักในแต่ละรุ่น เนื่องจากกระบวนการทำงานมีลักษณะลงรายละเอียด (intensive) ผู้เข้าร่วมกิจกรรมแบ่งเป็น 3 รุ่น รุ่นแรก 9 คน รุ่นสอง 12 คน รุ่นสาม 5 คน (สมทบกับรุ่นสองที่ตกค้าง) รวม 26 คน

ภูมิหลังของสมาชิกรุ่นนั้น ผ่านการเขียนงานวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโทเสร็จแล้ว และกำลังเขียนหรือเขียนวิทยานิพนธ์ปริญญาเอกเสร็จแล้วเพื่อเป็นหลักประกันว่า ผู้สังเคราะห์ชุดความรู้ นั้นมีความรู้ความเข้าใจที่กว้างและลึกพอที่จะสังเคราะห์งานได้

(3.4) **ขอบเขตเนื้อหาและกระบวนการทำงาน** เนื้อหาของงานวิจัยที่จะสังเคราะห์นั้นจะมีลักษณะคล้ายๆ "การทบทวนแนวคิด/ทฤษฎี/วรรณกรรมอ้างอิง" ซึ่งเป็นบทที่ 2 ในงานวิจัยทั้งหลาย ทั้งนี้เนื่องจากผู้วิจัยมีความเห็นส่วนตัวว่า ในขณะที่ยังการทบทวนวรรณกรรมนั้นถือเป็นหัวใจสำคัญของการต่อยอดงานวิจัย แต่ปัจจุบันคุณภาพของการทบทวนวรรณกรรมในงานวิจัยของไทยนั้นลดต่ำลงมาก การทบทวนวรรณกรรมทำเพียงสักแต่ว่าเป็นพิธี ไม่ได้นำมาเป็นประโยชน์ต่องานวิจัยของตน

ผู้วิจัยจึงออกแบบว่า เนื้อหาที่จะนำมาเขียนนั้นจะต้องมี "กรอบ" บางอย่าง เช่น เลือกประเด็นที่ผู้เขียนมีฐานความรู้มาพอสมควร (เช่น ประเด็นผู้หญิงกับการสื่อสาร ก็พากับการสื่อสาร) ต้องมีการทบทวนประเด็นที่กำลังเทียบจากงานสาขาวิชาอื่นๆ เพื่อให้เห็นลักษณะเฉพาะของสาขานิเทศศาสตร์ (เช่น การศึกษาเรื่องอาหารจากศาสตร์อื่นๆ เทียบกับศาสตร์แห่งการสื่อสาร) และที่สำคัญคือ ต้องมีการอ่านงานวิจัยของไทยมาร่วมสังเคราะห์เป็นเนื้อหาด้วย

กระบวนการทำงานนั้น ผู้เขียนแต่ละคนจะร่างหัวข้อและสารบัญ จากนั้นจะนำมาเสนอในกลุ่มที่จะช่วยกันแสดงความคิดเห็น แนะนำเอกสารที่เกี่ยวข้อง หลังจากนั้นสมาชิกก็จะไปพัฒนาเนื้อหาในแต่ละหัวข้อและเอามานำเสนอในกลุ่ม โดยที่สมาชิกทุกคนจะอ่านงานของกันและกัน และร่วมกันแสดงความคิดเห็น ส่วนผู้วิจัยจะเสริมการติดตั้งความเข้าใจเชิงทฤษฎีให้กับแต่ละหัวข้อ หลังจากผ่านกระบวนการอ่านร่วมกัน เสนอแนะและแก้ไขร่วมกันแล้ว เมื่อได้บทความซึ่งกำหนดความยาวไว้ประมาณ 70 หน้า ผู้วิจัยทำหน้าที่ editing เป็นขั้นตอนสุดท้าย และจะรวบรวมบทความมาจัดทำเป็นหนังสือเล่มของโครงการ และจัดพิมพ์เผยแพร่ในวงกว้างต่อไป

(3.5) **ผลที่เกิดขึ้น** จากจำนวนสมาชิกที่เข้าร่วมกิจกรรม 3 รุ่น 26 คน ภายในช่วงเวลา 3 ปี ทำให้สามารถผลิตหนังสือที่มีคุณภาพของโครงการออกมาได้ 16 เล่ม ซึ่งนับว่าน่าพอใจอย่างยิ่ง หนังสือชุดนี้ได้รับการตอบรับอย่างดีจากแวดวงวิชาการด้วยยอดจำหน่ายที่น่าพอใจ

นอกเหนือจากผลผลิตที่เป็นชุดความรู้ของหนังสือแล้ว ในแง่ของการพัฒนาตัวบุคคลนั้น ผู้วิจัยพบว่าได้ผลเกินคาด กล่าวคือ นักวิจัยที่เป็นสมาชิกของกิจกรรมนี้ได้รายงานว่า ตนเองได้ทบทวนและเรียนรู้แนวคิดในกระบวนการทัศนใหม่อย่างเข้มข้น ได้ปรับแก้ความเข้าใจผิดที่มีอยู่ ได้เพิ่มพูนแง่มุมใหม่ๆ ที่ตนเองไม่เคยเห็นมาก่อน ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่า ผลลัพธ์อันดีที่เกิดขึ้นทั้งการพัฒนาคนและพัฒนาผลผลิตหนังสือนั้น น่าจะเกิดขึ้นจากเงื่อนไข/ปัจจัยหลายประการคือ

(1) การเริ่มต้นทำงานจากต้นทุนความรู้ที่สมาชิกมีอยู่บ้างแล้ว จึงนำมาพัฒนาต่อยอดได้ง่าย

(2) คุณลักษณะของกิจกรรมนั้น ทุกคนต่างมีเนื้อหาเป็นของตนเอง กลุ่มมีขนาดเล็ก ทุกคนมีส่วนร่วมได้อย่างเต็มที่ สมาชิกทุกคนมีทั้งความสนใจและเผชิญปัญหาร่วมกัน

(3) มีกระบวนการจัดประชุมอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ บรรยากาศและเป้าหมายของการประชุมมีลักษณะเป็นกัลยาณมิตร มีเป้าหมายร่วมกันที่จะช่วยกันพัฒนางานสุดท้ายให้ออกมาได้ดี

ที่สุด นอกจากนั้นการจัดประชุมอย่างสม่ำเสมอยังทำหน้าที่เป็นกลไกการติดตามความก้าวหน้าของงาน และกลไกการให้กำลังใจของกันและกัน

(4) มีกระบวนการพี่เลี้ยง (coaching) ที่นอกจากจะให้คำแนะนำแล้ว ยังมีพลวัตของกลุ่ม กล่าวคือ เมื่อมีสมาชิกบางคนสามารถเขียนงานได้สำเร็จตามกรอบที่วางเอาไว้ ผู้วิจัยจะนำเอางานดังกล่าวมาให้สมาชิกท่านอื่นๆ ดูเป็นตัวอย่างเพื่อจะได้เห็นแนวทางและเป็นการให้กำลังใจผู้ที่กำลังจะติดตามมา พลวัตดังกล่าวมีผลอย่างมากต่อการทำงานของกลุ่ม ซึ่งความสัมพันธ์ภายในกลุ่มมิได้มีเพียงระหว่างเมธีวิจัยกับสมาชิกแต่ละคน แต่ภายในสมาชิกแต่ละคนก็จะมีการหนุนช่วยกัน

นอกจากนั้น ผู้วิจัยยังได้พบว่า มีการขยายรูปแบบการทำงานในลักษณะนี้ออกไปจากสมาชิกของกลุ่ม เช่น ดร.สมสุข หินวิมาน ได้เริ่มตั้งกลุ่มศึกษาและเขียนงานร่วมกันในกลุ่มอาจารย์รุ่นใหม่ที่คณะวารสารศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โดยดร.สมสุขได้เข้ามาศึกษาลักษณะกระบวนการของกลุ่ม และในช่วงเวลาที่ผ่านมากลุ่มศึกษาของดร.สมสุขก็ได้ผลิตตำราออกมาอย่างต่อเนื่อง

แม้ว่าในด้านหนึ่ง อาจถือได้ว่ากิจกรรมการสร้างชุดความรู้ร่วมกันนี้สำเร็จลุล่วงไปตามเป้าหมาย แต่ทว่าในอีกด้านหนึ่ง กิจกรรมนี้ก็มีความล้มเหลวร่วมอยู่ด้วย เช่น สมาชิก 1 ใน 4 ทั้งหมดไม่สามารถจัดทำต้นฉบับให้สำเร็จลุล่วงได้ตามกรอบเวลาที่กำหนดไว้ ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่าปัจจัยแห่งความล้มเหลวนั้นน่าจะเนื่องมาจาก

(i) งานเขียนชุดนี้มีการกำหนดกรอบเงื่อนไขหลายประการ เช่น มีการระบุ theme ที่แน่นอน ต้องอ่านและสังเคราะห์งานวิจัยของไทย ต้องมีปริมาณ 70 หน้า ฯลฯ เงื่อนไขดังกล่าวทำให้สมาชิกบางส่วนไม่สามารถดำเนินการให้แล้วเสร็จได้ตามระยะเวลาที่กำหนดไว้

(ii) ข้อจำกัดเรื่องขีดความสามารถของนักวิจัยเองว่า ยังไม่สามารถอ่านและสกัดความรู้จากงานวิจัยได้ดีเท่าที่ควร ยังไม่แตกฉานในการอ่านงานวิจัย และในอีกด้านหนึ่ง งานวิจัยในรูปแบบวิทยานิพนธ์นั้นเป็นงานของมือใหม่หัดขับ ดังนั้นจึงอาจจะยากในการอ่านให้เข้าใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หากฐานทฤษฎีของนักวิจัยยังไม่แข็งแรงพอ

(iii) ปัญหาเรื่องความยากลำบากในการเข้าถึงงานวิจัย ในกรณีที่นักวิจัยอยู่ต่างจังหวัด งานวิจัยส่วนใหญ่ของไทยจะถูกเก็บรวมศูนย์อยู่ที่กรุงเทพ แม้จะมีระบบเก็บเอกสารเป็นแบบไฟล์อิเล็กทรอนิกส์ แต่ก็ไม่มีใครถนัดชมบูรณ์ หรือจัดเก็บให้สมาชิกในสถาบันใช้เท่า นั้น อย่างไรก็ตาม ปัญหานี้ภายในทีมได้มีการช่วยเหลือกันในการเข้าถึงเอกสารอย่างดี

(iv) ปัญหาเรื่องการจัดสรรเวลา นอกเหนือจากสมาชิกกลุ่มหนึ่งที่มีงานประจำแล้ว สมาชิกอีกกลุ่มหนึ่งเป็นนิสิตนักศึกษาที่เพิ่งสำเร็จการศึกษา ในช่วงระหว่างรอรอบการทำงาน ก็ยังมีเวลาที่จะพัฒนางานเขียน แต่เมื่อเริ่มมีงานประจำซึ่งเรียกร้องเวลาอย่างมาก ก็ไม่สามารถดำเนินงานให้สำเร็จลุล่วงได้

(v) ตัวแปรเรื่องความยากง่ายของประเด็นที่จะเขียน ผู้วิจัยได้ออกแบบแบ่งบทความออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มแรกเป็นเรื่องสถานภาพแห่งองค์ความรู้ (State of the Art) เช่น เรื่องภาพถ่ายเด็กกับการสื่อสาร ผู้หญิงกับการสื่อสาร อีกกลุ่มเป็นประเด็น (issue) เช่น พื้นที่สาธารณะ การปรับตัวของสื่อพื้นบ้าน ผู้วิจัยได้พบว่า การเขียนตามประเด็นจะง่ายกว่าการประมวลสถานภาพแห่งองค์ความรู้ ซึ่งหากนักวิจัยไม่มีฐานข้อมูลหรือความรู้ความเข้าใจในเรื่องนั้นอย่างดีพอ จะเขียนไม่ได้หรือเขียนได้ไม่ดีเท่าที่ควร

ประสบการณ์การทำกิจกรรมสร้างชุดความรู้ร่วมกันนี้เป็นบทเรียนที่สำคัญของผู้วิจัย และสมาชิกร่วมโครงการฯ และทำให้เกิดความตระหนักว่า จำเป็นต้องมีการกระตุ้นให้ผู้ที่มีเงื่อนไข

พร้อมสำหรับการสร้างสรรค์ผลงานหนังสือ ตำรา เอกสาร ให้มีความรับผิดชอบในการผลิตความรู้จากสังคมไทยให้มากกว่าที่เป็นอยู่

4. กิจกรรมการจัดประชุมสัมมนาประจำปี

การจัดประชุมสัมมนาประจำปีเป็นเงื่อนไขบังคับของฝ่ายวิชาการ แต่ทว่าก็เป็นเงื่อนไขบังคับที่มีผลต่อการดำเนินกิจกรรมของโครงการฯ อย่างมาก กล่าวคือ เป็นการเปิดพื้นที่ให้นักวิจัยของโครงการฯ ได้มีโอกาสนำเสนอผลงานภายใต้แนวคิด "กระบวนทัศน์ใหม่ของสื่อการศึกษาไทย" ต่อสาธารณชนวงกว้าง ซึ่งเท่ากับเป็นการขยายขอบเขตของแนวคิดให้กว้างขวางออกไป

ทางโครงการฯ ได้จัดกิจกรรมการประชุมสัมมนาประจำปีครบทั้ง 3 ครั้ง และถือเป็นกิจกรรมใหญ่ของทางโครงการฯ และในกิจกรรมดังกล่าว ทางโครงการฯ ได้ถือโอกาสที่จะทำงานร่วมกับเครือข่ายของโครงการฯ ฉะนั้นการจัดกิจกรรมนี้จึงมีลักษณะเป็นเจ้าภาพร่วมระหว่างโครงการฯ กับเพื่อนสมาชิก คือ

ปีที่ 1 โครงการฯ ร่วมมือกับสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล มีผู้เข้าร่วมสัมมนา 150 คน

ปีที่ 2 โครงการฯ ร่วมมือกับมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ มีผู้เข้าร่วมสัมมนา 150 คน

ปีที่ 3 โครงการฯ ร่วมมือกับมหาวิทยาลัยพายัพ จ.เชียงใหม่ มีผู้เข้าร่วมสัมมนา 200 คน

การเป็นเจ้าภาพร่วมนั้น หมายความว่า ทางโครงการฯ กับเพื่อนสมาชิกจะปรึกษาหารือกันตั้งแต่ theme ของการประชุม ผู้นำเสนอผลงาน (ซึ่งจะมีทั้งนักวิจัยจากโครงการฯ และจากสถาบันที่เป็นเจ้าภาพ) ความร่วมมือกันในเชิงงบประมาณ กำลังคน ฯลฯ

ผลจากการจัดประชุมประจำปีแต่ละครั้ง จะพบว่า ชื่อเสียงและความน่าเชื่อถือในคุณภาพของโครงการเมธีนั้นเป็นที่ยอมรับมากพอสมควร (เนื่องจากการดำเนินงานมาตั้งแต่โครงการระยะที่ 1) อันเห็นได้จากจำนวนผู้เข้าร่วมประชุมทุกครั้งมีถึง 150-200 คน (ทางโครงการฯ ต้องจำกัดปริมาณผู้เข้าร่วมตามงบประมาณที่มี) และเป็นผู้เข้าร่วมที่มีความสนใจอย่างแท้จริง (ส่วนใหญ่ลงทะเบียนล่วงหน้า)

ในส่วนของผู้นำเสนอรายงานนั้นก็มีการเตรียมตัวอย่างดี ทุกท่านส่งเอกสารทั้งบทความและ powerpoint ให้ทางโครงการฯ ก่อนการประชุม และสามารถจัดทำเอกสารแจกให้แก่ผู้เข้าร่วมได้ รวมทั้งมีการบันทึกการประชุมฉบับสมบูรณ์ส่งให้แก่ผู้ร่วมประชุมด้วย

5. การจัดกิจกรรมพิเศษเพื่อให้บริการแก่สมาชิกในโครงการฯ

นอกเหนือจากกิจกรรมที่ทางโครงการฯ ได้วางแผนออกแบบเอาไว้ล่วงหน้าแล้ว ในระหว่างที่ดำเนินการ ผู้วิจัยและทีมงานได้มองเห็นโอกาสที่จะเปิดตัวกิจกรรมพิเศษอื่นๆ ที่นอกเหนือจากที่ออกแบบไว้ หรือในบางกรณีก็มีการขอความร่วมมือจากสมาชิกมา ในช่วง 3 ปีของโครงการ มีรูปแบบกิจกรรมพิเศษที่จัดขึ้นระหว่างทางอยู่ 3 รูปแบบคือ

(5.1) การเสริมความเข้มแข็งแก่สถาบันการศึกษาในท้องถิ่น เนื่องจากผู้วิจัยพบว่า การจัดกิจกรรมแทบจะทุกประเภทของโครงการฯ นั้น จะรวมศูนย์อยู่ที่กรุงเทพฯ เป็นส่วนใหญ่ แม้เพื่อนสมาชิกจากต่างจังหวัดจะเดินทางมาร่วมบ้าง แต่ก็เป็นส่วนน้อย ในอีกด้านหนึ่ง มีสมาชิกในโครงการหลายท่านที่ทำงานอยู่ในสถาบันการศึกษาในท้องถิ่น และได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบด้านการพัฒนาการ

วิจัยของคณาจารย์ เช่น ดร.สุชาดา พงศ์กิตติวิบูลย์ ดังนั้น ทางโครงการฯ จึงได้จัดทำกิจกรรมเสริมความเข้มแข็งแก่สถาบันการศึกษาในท้องถิ่นในรูปแบบต่างๆ เช่น ลงไปร่วมจัดงานสัมมนาการนำเสนอของงานวิจัยแก่เครือข่ายมหาวิทยาลัยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การฝึกอบรมนักวิจัย เป็นต้น

(5.2) การเป็นผู้ประสานให้เกิดเครือข่ายนักวิชาการสายนิเทศศาสตร์ เนื่องจากสมาชิกในโครงการฯ จำนวนมาก สังกัดอยู่ในสถาบันการศึกษาภาคเหนือ เช่น มหาวิทยาลัยพายัพ มหาวิทยาลัยพะเยา มรภ.เชียงใหม่ มรภ.ลำปาง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ฯลฯ เนื่องจากการมีพื้นที่ใกล้เคียงกัน มีสภาพการณ์ต่างๆ คล้ายคลึงกัน มีความสะดวกในการติดต่อประสานงานกัน และทางโครงการฯ ก็มีวัตถุประสงค์ข้อหนึ่งคือการประสานงานเครือข่ายทางวิชาการอยู่แล้ว ดังนั้นโครงการฯ จึงได้จัดประชุมเพื่อการประสานเครือข่ายสถาบันการศึกษาด้านนิเทศศาสตร์ในเขตภาคเหนือเพื่อวางแผนการหนุนช่วยกัน

(5.3) การพัฒนากลุ่ม Track2 ในช่วง 3 ปีแรกของโครงการระยะที่ 1 ทางโครงการฯ ได้เน้นการติดตั้งความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการทัศน์ใหม่ด้านสื่อสารศึกษาแก่สมาชิก แต่ทว่าวิธีการนำเสนอกระบวนการทัศน์ใหม่นั้นยังค่อนข้างทำอย่างแยกขาดจากกระบวนการทัศน์เดิม ในโครงการระยะที่ 2 นี้ ผู้วิจัยและทีมงานได้พูดคุยกันว่า ควรที่จะเชื่อมโยงกระบวนการทัศน์ใหม่ให้เห็นจุดร่วม จุดต่าง จุดเชื่อมต่อกับกระบวนการทัศน์เดิม เพื่อช่วยให้เพื่อนนักวิชาการที่มีแนวคิดกระแสหลักทำความเข้าใจหรือเชื่อมต่อกับแนวคิดใหม่ได้ ที่เรียกว่า พยายามนำเสนอแนวคิดทั้ง Track 1 (กระบวนการทัศน์เดิม) และ Track 2 (กระบวนการทัศน์ใหม่) ให้เชื่อมโยงกัน อย่างไรก็ตาม การเชื่อมโยงนี้ก็ต้องอาศัยการพัฒนาความคิดและรูปแบบต่างๆ ทางโครงการฯ จึงได้เปิดกิจกรรมกลุ่ม Track 2 เพื่อสำรวจและรวบรวมรูปแบบกิจกรรมที่สมาชิกได้ดำเนินการโดยเรียกว่า กลุ่ม Track 2 และจัดประชุมเป็นประจำพ่วงไปกับการจัดกิจกรรมประชุมกลุ่มศึกษาทั่วไป และกลุ่มศึกษาปริญาเอก

6. กิจกรรมฝึกอบรมในรูปแบบต่างๆ

สำหรับกิจกรรมการฝึกอบรมนี้ ในช่วงของโครงการระยะที่ 2 นี้จะไม่ได้ดำเนินการมากนัก รวมทั้งไม่ได้ทำในลักษณะที่เป็นงานใหญ่ๆ ทั้งนี้เนื่องจากกิจกรรมฝึกอบรมนั้นต้องใช้ทรัพยากรของโครงการอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นกำลังคน เวลา การเตรียมการ ซึ่งในช่วงระยะที่ 2 นี้ ทางโครงการฯ จะเน้นหนักกิจกรรมอย่างอื่นๆ การทำกิจกรรมฝึกอบรมจึงมักทำในลักษณะเชิงรับ (เมื่อมีผู้มาขอบริการ) และทำในสเกลเล็กๆ เช่น ส่งบุคลากรในโครงการฯ ไปร่วมเป็นวิทยากรในการฝึกอบรมแก่บุคคลกลุ่มต่างๆ อย่างไรก็ตาม ก็มีผลลัพธ์ที่น่ายินดีว่า สมาชิกในโครงการฯ มีขีดความสามารถที่จะเป็นวิทยากรในกิจกรรมการฝึกอบรมในรูปแบบต่างๆ ได้เป็นอย่างดี

7. กิจกรรมการเผยแพร่งานวิจัยของนักวิจัยในรูปแบบต่างๆ

ในโครงการระยะที่ 2 นี้ นักวิจัยในโครงการฯ ที่ได้ร่วมงานกันมาตั้งแต่ระยะที่ 2 เริ่มที่จะมีวุฒิภาวะทางวิชาการมากพอ และพร้อมที่จะผลิตผลงานเผยแพร่ของโครงการฯ ออกสู่กลุ่มเป้าหมายกลุ่มต่างๆ อย่างมากมาย และมีรูปแบบการเผยแพร่งานในหลายรูปแบบ เช่น

(7.1) เผยแพร่ในรูปแบบของหนังสือเล่ม/บทความวิชาการ/เอกสารต่างๆ ในช่วง 3 ปีนี้ทางโครงการฯ ได้ผลิตหนังสือเล่มจำนวน 16 เล่ม และบทความวิชาการที่ได้รับการตีพิมพ์ในวารสารวิชาการต่างๆ ถึง 74 ชิ้น (ดูรายละเอียดในภาคผนวก)

(7.2) เผยแพร่ในรูปแบบของเอกสารประกอบการสัมมนาที่นักวิจัยเป็นผู้นำเสนอทั้งในการประชุมทางวิชาการระดับประเทศและระดับต่างประเทศ

(7.3) เผยแพร่ผ่านตัวสื่อบุคคล อันได้แก่ สมาชิกของโครงการที่ไปเป็นวิทยากร/ผู้บรรยายพิเศษให้แก่กลุ่มเป้าหมายทั้งที่เป็นนิสิตนักศึกษา และผู้ปฏิบัติงานในโครงการพัฒนาด้านต่างๆ

(7.4) จัดส่งเอกสารที่เป็นชุดความรู้ของโครงการให้แก่กลุ่มเป้าหมายเฉพาะๆ ที่ขอมา เช่น สกว.ฝ่ายวิจัยท้องถิ่น สถาบันคลังสมอง กลุ่มพระสงฆ์ที่ทำวิทยุชุมชน เป็นต้น

8. กิจกรรมการให้คำแนะนำ/ให้คำปรึกษาแก่กลุ่มย่อยหรือเป็นรายบุคคล

นอกเหนือจากกิจกรรมทั้ง 7 รูปแบบที่กล่าวมาแล้ว ในบางกรณีที่มีการทำงานเป็นกลุ่มย่อยหรือเป็นรายบุคคล เช่น กลุ่มสังเคราะห์งานวิจัย "สื่อวัตถุพื้นบ้าน" ของสวช. การทำวิจัยเรื่อง "สถานภาพองค์ความรู้เรื่องสตรีกับการสื่อสาร" การจัดเตรียมเอกสารเพื่อไปนำเสนอในงานประชุมต่างประเทศ ฯลฯ ลักษณะกิจกรรมแบบนี้ ผู้วิจัยในฐานะหัวหน้าโครงการเมธีวิจัยอาวุโสก็จะให้คำแนะนำ/ให้คำปรึกษาแก่กลุ่มย่อยหรือเป็นรายบุคคล หรืออาจมอบหมายสมาชิกท่านอื่นๆ ที่มีความรู้ความสามารถที่จะช่วยเป็นที่เล็งทางวิชาการให้